

народу широку свободу у виборі шляху в процесі самовизначення та розвитку своєї державності. Невичерпність суверенних прав властива тільки суверенній державі. Адже державний суверенітет створює беззаперечну презумпцію повноти політичної правосуб'єктності держави, верховенства, неподільності та незалежності державної влади.

Література:

1. Державний суверенітет: теоретико-правові проблеми: моногр. / за ред. Ю.П. Битяка, І.В. Яковюка. Х.: Право, 2010. 250 с.
2. Гаврильців М. Т., Лук'янова Г. Ю. Реалізація державного суверенітету та суверенних прав держави в умовах євроінтеграції *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Зб. наук. праць.* 2017. Вип. 4. С. 89-98.
3. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН: прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24.10.1970 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
4. Ковтун В.І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти: монографія. Х.: Фактор, 2014. 216 с.
5. Кузенко У. І. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації: загальнотеоретичний аспект *Право і суспільство: науковий фаховий журнал.* 2016. № 6. С. 14–19.
6. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.

Гришко Ю.Ю.,
викладач кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СТАН ДОТРИМАННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЯК ФАКТОР ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Дотримання прав і свобод людини у діяльності правоохоронних органів є обов'язковою та неодмінною умовою. Основним суб'єктом розслідування конкретного виду кримінального правопорушення, на якого покладається організаційна та керівна функції, є слідчий. Саме він несе відповідальність за дотримання законності під час розслідування, включаючи

забезпечення прав та свобод підозрюваного всіма учасниками. Введенням в Україні воєнного стану у зв'язку з збройною агресією Російської Федерації обумовило появу певних обмежень свобод людини, що цілком обґрунтовано ситуацією. Однак ці обмеження не можуть торкатись порушень основних норм Конституції України. На жаль, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, свідчать про певні, хоча і незначні, на наш погляд, порушення прав підозрюваного при розслідуванні домашнього насильства. Зазначимо основні моменти, на які, на нашу думку, потрібно звертати увагу слідчому при виконанні своїх обов'язків з розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством.

Для проведення будь-якої слідчої (розшукової) дії необхідно мати юридичні підстави, які регламентуються КПК України. Особливе значення має постанова слідчого судді або суду на проведення обшуку у житлі чи іншому володінні особи. Зазначена норма міститься у ст. 30 Конституції України: «Кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду» [1]. Для отримання постанови суду у розпорядженні слідчого повинні бути достатні фактичні підстави. На практиці іноді їх не вистачає, і трапляються випадки порушення зазначених норм, внаслідок чого обшук проводиться без рішення суду, посиляючись на невідкладність цієї слідчої (розшукової) дії. При розслідуванні домашнього насильства потреби у невідкладному проведенні обшуку, на наш погляд, не може бути, тому відповідальність за порушення права людини на недоторканність житла в даному випадку покладається на слідчого. Відповідно до ст. 56 Конституції України кожен громадянин має право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої службовими особами при здійсненні ними своїх повноважень. Тому, при вирішенні питання щодо проведення обшуку, а також можливого пошкодження об'єктів приватної власності під час його проведення, потрібно виходити з точки зору доцільності таких дій.

Розповсюдженою слідчою (розшуковою) дією при розслідуванні домашнього насильства є освідування. У відповідності зі ст. 241 КПК України слідчий проводить освідування з метою виявлення на тілі особи особливих прикмет або слідів кримінального правопорушення [2]. При проведенні цієї слідчої (розшукової) дії для виявлення слідів можуть використовуватися технічні засоби (наприклад, джерела ультрафіолетового освітлення для виявлення слідів крові). Виявлені сліди та особливі прикмети на тілі людини фіксуються за допомогою фотокамери. Зазначені дії не можуть порушувати гідність та недоторканність особи (ст.ст. 28, 29 Конституції України). Застосовані технічні засоби мають бути безпечними для здоров'я. Фотографування виявлених особливих прикмет проводиться крупним планом з використанням довгофокусних об'єктивів без розміщення у кадрі інтимних місць тіла людини, якщо вони не мають відношення до

кримінального провадження. Забороняється приєднувати до тіла людини масштабну лінійку або номер. Загальний фотознімок оголеного тіла людини не робиться, якщо того не вимагають обставини кримінального провадження.

Неоднозначними є думки науковців щодо можливості у ході освідування оглядати одяг та взуття людини з метою виявлення та вилучення на них слідів злочину. На думку В. М. Тертишника, до якої ми приєднуємося, «обстеження тіла особи, яка освідується, та одягу (взуття), що знаходиться на ній, вимагає комплексного підходу і може бути найбільш оптимальним за умови, якщо здійснюється взаємопов'язано (комплексно) як єдиний безперервний пізнавально-засвідчувальний процес» [3, с. 124]. Обстеження одягу особи, яка освідується, на відміну від огляду, на його думку, пов'язане з вторгненням у сферу особистих прав та інтересів громадян. Для забезпечення права особи на особисту недоторканість, на нашу думку, при виявленні на одязі явних слідів правопорушення або місць на яких можливо відшукання слідів у лабораторних умовах, під час освідування потрібно вилучати одяг та взуття людини з фіксацією таких дій у протоколі. Не можна вилучати сліди безпосередньо на одягненій людині, особливо у разі коли їх необхідно вилучати з частиною одягу чи взуття.

Отримання зразків для експертизи, як окрема слідча (розшукова) дія регламентується ст. 245 КПК України. При відібранні біологічних зразків людини (пальців рук, волосся, крові, сперми, сечі тощо) може порушуватись її право на особисту недоторканість (ст.ст. 28, 29 Конституції України). На сьогодні дактилоскопіювання в поліції проводиться за застарілою методикою з використанням типографської фарби, що наноситься на руки дактилоскопічним валиком. Після цього руки не завжди з першого разу відмиваються милом. Рекомендується змивати руки тампоном, змоченим у бензині чи скипидарі, що негативно діють на епідерміс шкіри. З метою дотримання гідності особи під час дактилоскопіювання, необхідно використовувати сучасні досягнення науки. Технології «безкольоровому дактилоскопіювання» або сканування, що пройшли практику застосування в більшості зарубіжних країн дозволяють отримувати відбитки високої якості без використання фарби. Якщо ці відбитки відібрано у підозрюваних, вони без додаткової обробки заносяться до масиву автоматизованих баз даних і перевіряються зі слідами, вилученими з місць нерозкритих злочинів. Одержання зразків біологічного походження від людини тим чи іншим способом порушує її недоторканість, особливо, якщо їх відбирають у примусовому порядку. Тому, для забезпечення прав людини при відібранні зразків біологічного походження необхідно дотримуватись процесуального порядку проведення, не допускати принизливого відношення до особи та обирати безпечні методи збору матеріалу.

Одним з напрямків діяльності поліції є забезпечення ведення криміналістичних обліків. Основним обліком оперативно-розшукового призначення на Україні є автоматизовані інформаційно-пошукові бази даних

дактилоскопічної інформації. Проблеми отримання дактилоскопічної інформації (дактилоскопіювання) в контексті дотримання прав людини було розглянуто вище. Виникає питання щодо належного збереження та використання цієї інформації. Відповідно ст. 32 Конституції України «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди». Безумовно, автоматизовані бази даних МВС мають певний ступень захисту від втручання ззовні, але на сучасному рівні розвитку кіберзлочинності та комп'ютерних технологій, і зважаючи на воєнний стан, питання захисту інформації залишається вкрай актуальним. Проблеми збереження та використання інформації про особу на сучасному етапі розвитку науки і техніки набуває великого значення. Крім дактилоскопічної, все частіше при розслідуванні злочинів, розшуку та ідентифікації злочинців, використовуються інші біометричні дані, наприклад запах людини, будову сітківки ока, метричні характеристики обличчя, структуру ДНК, параметри голосу. В розвинутих зарубіжних країнах вже існують відповідні бази даних злочинців. В недалекій майбутньому є перспектива створення їх в Україні. З метою забезпечення прав людини на збереження і використання щодо себе конфіденційної інформації, потрібно одночасно зі створенням баз даних біометричної інформації вирішувати питання щодо її захисту від втручання осіб, не причетних до розслідування. Діяльність зі створення баз біометричної інформації повинна супроводжуватись відповідним нормативно-правовим забезпеченням, яке в нашій країні, на жаль, є недосконалим.

На сучасному етапі протидії злочинності дотримання конституційних прав і свобод людини з боку працівників органів досудового розслідування є обов'язковим і залежить від професіоналізму та особистих якостей кожного співробітника. У цьому аспекті виникає питання якісної підготовки слідчих, однією із складових якої є ознайомлення з досвідом європейських країн у галузі дотримання прав і свобод людини.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254 к / 96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#top>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Тертишник В.М. Верховенство права та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі України: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2009. С. 246.